

השפעת הסלקציה העצמית-חברתית השונה של גברים ונשים על הפערים הבין-מגדריים בבחינה הפסיכומטרית

יואל רפ, כרמל אורן
המרכז הארצי לבחינות ולהערכה (מאל"ו)

דוד מעגן
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס)

תקציר*

הפערים בהישגים בין גברים לנשים במבחנים סטנדרטיים מעוררים עניין מחקרי וציבורי רב. לאורך שנות קיומה של הבחינה הפסיכומטרית נמצא כי הציון הממוצע של הגברים הנבחרים בה גבוה מזה של הנשים. הפערים לטובת הגברים עומדים בשנים האחרונות על כ-40 נקודות בשנה נתונה (פחות מכך בכל מגזר שפה בנפרד). ממצא זה דורש התייחסות ומזמין בחינה של הסוגיה. נתון חשוב נוסף בהקשר זה הוא העובדה ששיעור הנשים הנבחרות בבחינה גבוה משיעור הגברים בערך פי 1.5. הבדלים אלה מעלים את הסברה כי שיעור הנמוך יחסית של גברים שנבחרים בפסיכומטרי אינו מקרי אלא נובע מתהליכים שונים של סלקציה עצמית וחברתית בקרב שתי קבוצות המגדר אשר בעטיים גברים בעלי יכולת נמוכה נוטים להימנע מלגשת לבחינה הפסיכומטרית בעוד שפחות נשים בעלות יכולת גבוהה ניגשות לבחינה. הבדל זה יכול להסביר חלק מהפערים הבין-מגדריים המתקבלים בבחינה הפסיכומטרית. בעבודה הנוכחית נבדקה סברה זו ונאמדו הפערים הבין-מגדריים שהיו מתקבלים אילו ניגשו לבחינה קבוצות של גברים ונשים דומות במאפייני הרקע שלהן. כלומר, גברים ונשים עם התפלגות דומה של הישגים לימודיים ורקע חברתי-כלכלי דומה. הבדיקה התמקדה בשני מצבים. מצב של העדר סלקציה בהחלטה להיבחן בפסיכומטרי בשתי קבוצות המגדר ומצב של תהליכי סלקציה דומים בשתי הקבוצות.

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עלה כי ציוני הפסיכומטרי מתואמים עם הישגיהם הלימודיים המוקדמים של תלמידים בבית הספר וגם עם נתוני הרקע החברתי-כלכלי שלהם. לפיכך במחקר זה נעשה שימוש בציונים במבחני המיצ"ב בכיתה ח' וכן בנתוני מדד הרקע החברתי-כלכלי שחושב בלמ"ס. נתונים אלו שימשו לניבוי הציון בבחינה הפסיכומטרית בעזרת רגרסיה ליניארית רב משתנית ולחישוב הפערים הבין-מגדריים המנובאים. המחקר נערך על נבחני המיצ"ב בכיתה ח' בשני מחזורי לימוד נבחרים (2008 ו-2009).

בשלב ראשון השווינו את הפערים הבין-מגדריים בקרב כלל הנבחרים במיצ"ב לפערים המקבילים בקרב אלו מהם שניגשו לבחינה הפסיכומטרית. מהממצאים עלה כי הנבחרים בפסיכומטרי, כצפוי, הם קבוצה סלקטיבית מהאוכלוסייה וכי ככל שלנבחן הישגים לימודיים גבוהים יותר בבית הספר סיכויו להיבחן בעתיד בפסיכומטרי גבוהים יותר. נוסף על כך נמצא כי תהליכי סלקציה אלו ניכרים יותר אצל גברים מאשר אצל נשים, והם תורמים להבדלים הבין-מגדריים (לטובת גברים) הנצפים באופן עקבי. בשלב שני, אמדנו את הפער הבין-מגדרי בפסיכומטרי אילו הגברים והנשים הניגשים לבחינה היו בעלי רקע לימודי וחברתי-כלכלי זהה ומצאנו כי במקרה כזה היו הפערים הבין-מגדריים מצטמצמים בכ-40% בקרב דוברי העברית ונמחקים לגמרי בקרב דוברי הערבית. הממצאים המלאים והסיבות האפשריות לקיומם של תהליכי סלקציה שונים בקרב גברים ונשים העומדים בבסיס ההחלטה להיבחן בפסיכומטרי נידונים בהרחבה ובהקשר לחקר ההבדלים בין המינים.

* המחקר בוצע במשרדי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על בסיס מאגרי הנתונים של הלמ"ס.